

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Venerabilis Patris Thomæ à Jesu ... Opera Omnia

Homini Religioso Et Apostolico Tam Qvo Ad Vitæ Activæ, Qvam Contemplativæ functiones utilissima, Duobus Tomis Comprehensa. In Qvibvs Singvlari Pietate, Varia Ervditione Clariori Et Breviori Stylo Continentvr Et Explicantvr ...

Tomás <de Jesus>

Coloniæ Agrippinæ, 1684

Capvt I. Conveniensne sit in ingressu ad Infidelium conversionem humanis præsidiis pro conversione Infidelium uti.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38601

DE PROCURANDA CON- VERSIONE OMNIUM GENTIUM

LIBER QVARTVS.

De ingressu & progressu ministrorum inter Infideles, ac de ratione agendi & iuvandi omnes gentes.

Actenus de his, ad quos pertinet sancti Evangelii propagandi cura, & de medijs, quibus id potissimum fieri debeat, de electione ministrorum, & professione ad S. Evangelii promulgationem plura diximus: nunc de ingressu, progressu, & modo convertendi inter Infideles, ac de annuntiatione Evangelicæ pacis restat pertractandum. Et quia Evangelici Prædicatoris munus duabus potissimum functionibus comprehenditur; nempe & fidei veritatis propositione, & ejusdem veritatis confirmatione; quæ quamvis multiplex sit; ad tria tamen potissimum capita referenda erit. Primum, testimonia quibus constant fidei nostræ mysteria esse evidenter credibilia. Secundum, signa & miracula à Ministris divina virtute in confirmationem verbi DEI patranda. Tertium, morum integritas, assidua preces, innocentia vitæ, ac virtutum omnium exemplum.

Quare in duas potissimum partes præsens Tractatus sive liber dividetur. In prima de forma & methodo proponendi Infidelibus Evangelium, & de alijs observandis in ipso conversionum ingressu, ac de doctrina in ejus confirmationem adducenda, & de signis & miraculis disseremus. In secunda de vitæ puritate ac de ministrorum exemplo, quæ sunt potissima fidei nostræ argumenta, ac de modo iuvandi omnes gentes, ut ad ovile Christi adducantur.

LIBRI IV.

PARS PRIMA.

De forma & methodo proponendi S. Evangelium, & testimonijs, quibus fidei nostræ mysteria confirmantur.

CAPVT I.

Conueniensne sit in ingressu ad Infidelium conversionem humanis præsijs pro conversione Infidelium uti.

Quamvis in Ecclesia facultas non sit, vi & armis compellendi Infideles, ut ad Evangelii receptionem, fideique nostræ veritatem convertantur; item secundum Doctorum sententiam, possent compelli, ut auditum præstent Evangelio, ut *infra Parte III.* libri hujus dicemus: & quod sine controversia esse videtur, possunt Ministri, qui inter Barbaros versantur, suæ vitæ indemnitati consulere, & præsijs illis, quæ defensionis sunt propria, ut sunt præsidia militaria, & alia, quæ Barbaros ipsos, quorum natura est maximè inconstans, & infida, in officio, terrore ac metu continere, muniri. Sed an expe-

diat his præsijs expeditionibusque vito Evangelico uti, non parvam continet difficultatem. Nam imprimis veterem & Apostolicam Evangelizandi rationem non posse exactè seruari inter Barbaros, ac proinde non esse deserenda humana præsidia affirmat vir alijs valde doctus & pius, ac in conversione animarum versatissimus, P. Aosta *lib. 2. c. 8.* qui quamvis munus Evangelicum Evangelicè atque Apostolico more prædicandi laudet, aliisque evangelizandi modis superiorem commendat, tamen hanc Evangelium promulgandi methodum non posse seruari inter Barbaros Principibus Christianis non subjectos, nisi ministri humanis præsijs & copijs, quibus seruentur illæsi, adjuventur. Probat verò suam sententiam non contemnendis rationibus, quas placuit hic ex ipso referre.

Prima ea est, quia licet instituto isto Apostolico, ubi teneri commodè potest, nihil prius, neque melius sit, ubi autem non potest, ut ferè in omni barbara natione, non est prudentiæ, speciei justitiæ sanctioris, committere, ut saltem ipse abjicias, & alienam nihilo amplius compares. Quare Apo-

stolica illa regula & norma inter has nationes servari non potest: idque potissimum duobus de causis: Una, atque ea quidem satis nota est, quod hæc gentes, sicut bestiarum moribus utuntur, ita humanitatis partem admittant, sine federe, sine misericordia, prout quidvis collibitum est, ita temerè agere: in hospites & externos nullum gentium jus servantes, cum ne inter se quidem naturæ leges servare sciant. Quamobrem qui horum se rationi & arbitrio commiserit, poterit is cum apris & crocodilis amicitiam inire. Neque verò ab istis martyrium expectandum est, quæ fortasse spectantum discrimen levaret: non enim pro Fide, pro Christo, pro Religione moriendum est, sed ut vel suaviores epulas de te præbeas, quod Brasiliensibus, & toti Septemtrionali oræ hujus orbis vulgare est, vel spoliis præbeas Barbaris elegans, vel denique quia vilis es nunquam, & quid in te liceat sibi experiri juvat. Apostoli prædicabant Christum, Judæis quidem scandalum, Gentibus stultitiam, aliis sapientiam, aliis signa querentibus: sed utrique tamen ratione agebant, oderant vero illos propter nomen Christi, a que ita beatos potius faciebat persecutio, per quam etiam miro modo DEI gratia dilatatur. At Barbari, excepto hoc quod homines simus, nihil cogitant, immo illud quoque diu addubitasse non pauci competiunt.

Altera causa in nobis est, cur Apostolica prædicatio institui omnino Apostolicè non possit, quod miraculorum nulla facultas sit, quæ Apostoli plurima perpetrabant: quorum splendore & potentia freti, auctoritatem dicendi apud quosvis quicquid placebat facile vindicabant: habebantur homines diis similes, atque ita cetera eorum, paupertas, abjectio, ignobilitas, mereditio secularis, ornamento potius erant quam contemptui & fastidio, divinam eorum vim admirantibus, & prudenter jam inde colligentibus genibus, quam essent homines affectibus superiores, & toti penè celestes. Quod de Sergio Paulo Proconsule, viro prudenti, Divinæ hæc commendandum memoriz putarunt. At nostri nunc temporis, cum talium operum majestate sese Barbaris admittendos, & timendos non præbeant, nihil restat, nisi ut reliqua vitæ inopia, impotentia penitus contemnatur, neque à generoso & excelso animo, sed à misera & adversa fortuna profecta intelligatur, atque adeò cum fordidi iliberalesque isti maxima consequatur necesse est. Etsi enim ob cibum Evangelizari non expedit, at sine cibo tamen Evangelizari non potest. Non solum ergò signorum vis nostris temporibus deest, verum pro eis etiam scelera ubique fervent: quo gravissimo incommodo interclusa ferè videtur via ad primam illam penitus Apostolicam Evangelizandi rationem: ut majores societatis nostræ sapienter edixerint, specie Evangelicæ perfectionis non esse temerè Barbarorum a bitrio Prædicatores Evangelii obiciendos. Quam diu enim porcorum & canum societatem atque impudentiam agnoscimus, nobis quoque à Christo Domino præceptum existimare debemus, Ne pretiosas margaritas frustra mittamus ante eos, qui & eas conculcent pedibus suis, & conversi dirumpant nos, Hactenus Joseph Acosta.

Hæc sententiæ aliud non contemnendum adjiciam argumentum: quia si divinam vocationem gentium ad Evangelium, mirabilemque

DEI providentiam, profunda que judicis species, invenies ipsam legationem DEUM ad homines destinasse, ut ad veritatem amplectendam adducerentur. Prima qua tantum vocarentur. Secunda qua adducerentur. Tertia qua compellerentur. Sic enim Lucas per similitudinem à Christo dictam refert: ab homine quodam cenam magnam fuisse aliquando paratam, missumque servum, ut diceret invitatis, ut venirent, quia jam essent omnia parata. At alius invitatorum respondit: *Villam emi, & necesse habeo exire, & videri illam, rogo te habe me excusatum.* Et alter dixit: *Juga boum emi quinque, & eo probare illa, rogo te habe me excusatum.* Et alius dixit: *Uxorem duxi, & ided non possum venire.* Hæc Lucas de primis Legatis, primamque legationem à Christo narratam tradit. Addit Matth. de injuriis primo loco: *Illi autem neglexerunt: & dixerunt, alius in villam suam, alius ad negotiationem suam, reliqui vero tenuerunt servos ejus (DEI scilicet) & contumeliosos affectos occiderunt. Rex autem cum audisset, iratus est; & misit exercitibus suis, perdidit homicidas illos, & civitatem illorum succendit.* Prosequitur Lucas, narrans deinde dictum servo: *Exi cito in plateas, & vicus civitatis, & pauperes, ac debiles, & cæcos, & claudos introduc huc. Et ait servus, Domine factum est ut imperasti, & adhuc locus est.* En secunda legatio: & ait Dominus, iterum servo suo: *Exi in vias & sepes, & compelle intrare, ut impleatur domus mea:* Atque hæc tertia legatio.

Quibus omnibus tria tempora, tria hominum genera, ac tres modi, quibus homines DEUS ad suam cenam admittit. quam se suis in regno caelesti parare Christus sibi dixit, continentur. Et quidem patet à Christo tres legationes describi, quarum quælibet aliam vel sequatur, vel præcedat. Ad primam pertinent homines divites, qui habitant mediis in civitatibus, in suis ædibus, & contempores aut homicidæ nunciorum, alique id genus homines: modus quo admittuntur est tantum, ut vocentur. Ad secundam spectant inopes, cæci, claudi, debiles, qui habitant in plateis & vicis civitatum, atque hi non vocantur, sed adducuntur. En modus admissionis. Tertia continentur qui intra urbes in viis ac sepibus degunt, in agris scilicet & silvis, modusque quo participes sunt cenæ est, ut compellantur: atque hæc est similitudo posita à Christo. Hujus igitur similitudinis explicatio clarissima est: nam prima legatione designatur tempus, quo imperium Romanum florebat, in quo tot Martyrum millia florebat Romano Imperio, sunt trucidata. Ad secundam vero legationem spectantes fuerunt pagani, qui vocati, in pagis habitantes, (hoc enim sonat nomen paganus) & gentes in Romani imperii confinibus, quati in suburbibus, plateis & vicis apertis degentes. Sed jam ad tertiam legationem accedamus, qua populi omnium maxime barbari & efferi ad Christum, cultumque divinum vocati sunt, ac non tam beneficiis adducti, quam voluti quibusdam modis licitis compulsi. At populi hi, qui compelli videntur (vi quidem licita) cerè populi barbari designantur, rudes & inculti, habitantes in silvis, ac locis horridis. Quæ profectò legatio cum ultima sit, atque suo modo per vim gentes ad illam spectantes adducenda sint, manifestè apparet ipsam legationem designare, in quibus Evangelicæ prædicationis munus, absque humanis præsidii, exerceri nequit.

At hæc etiam temporibus apud quoscunque nationes, quantumvis Barbaras, eam esse servan-

Ab. 10.
14. & 28

Ab. 13.

Matth. 7.

Luc. c. 4.

Matth. 22.

eam propagandæ fidei rationem, quam sancti Apostoli & primi Ecclesiæ fundatores præmonstrarunt, merito viti docti & pii existimant. Constat enim Apostolos non inferendo Regibus bella, non præsidiiis militariibus stipatos, non invadendo Principum civitates, non occupando per vim alienas terras, non mortem minitendo, non tormenta inferendo, Ecclesiam plantasse, ac per orbem terrarum longè lateque propagasse, sed obediendò, patiendò supplicia, martyria, mortes tolerando, sanguinem suum fundendo, sancta stabiliæque Ecclesiæ Christi initia dedisse. Christus enim non armis, aut humana virtute, sed humilitate subicere sibi orbem voluit: hancque vim & efficaciam DEUS sanguini Martyrum, Sanctorumque afflictionibus dedit, ut semina essent multorum bonorum. Et sicut *gramen frumenti cadens in terram, si mortuum fuerit, multum fructum affert*: ita ex morte Martyrum magna semenis fiebat novorum Christianorum copia. Plena sunt historiae ad unius Martyris mortem multa gentium millia quandoque in Christianæ Religionis lucem concessisse, atque inter eos credentes aliquando etiam carnifices ipsos fuisse. Persecutionibus namque crevit Ecclesia, non tollitur. Admirabilis pugnantis ratio, & novam genus potentiam, sustinendo cadere hostem: patiendò affligere hostem: moriendò proferere hostem: jacendo triumphare de hoste.

Tum secundo, quia non est existimandum DEUM esse mutarum, Deique sapientiam aliam nunc formam in hominum conversione sequi, quam antea sequi solita fuerit: nam neque in DEUM cadere potest mutatio, & eadem causæ circumstantiæque nunc conspiciuntur. At si quis DEI morem providentiamque, quam semper gessit ab ipsius Ecclesiæ initio, consideret; facile comperturus est, hoc semper fuisse ejus consilium, ut ad hoc tantum opus eos maxime coadjutores eligeret, qui maxime præsidii omnibus humanis essent destituti: *Ne glorietur, ut inquit Apostolus, omnis caro, & sublimitas sit virtutis DEI, & non ex nobis*: id est, ne ad eò perfectæ laus Christi Ouce, ut idem ait, evacuata, in homines, aut hominum vires præsidiaque transferretur, & quod omnino divinum est, humano auxilio aut potentia tribuatur. Si ergo DEUS sic hominum salutem procurandam decrevit, profectò planè consistabit militaria præsidia, quæ prudentia, potentia, vel astutia nituntur, aliasve ingeniosas machinationes, favores Principum muneribus, aut aliis viis aucupandi, Apostolicis modis parum congruere, ne dicam dissonare.

Tertio, opus conversionis animarum, ac denique Catholicæ Ecclesiæ fundatio, non solum labores & sudores, mirasque vexationes, verum etiam ipsius sanguinis effusionem ferè semper requirit. At humana præsidia non solum laboribus, paupertati, sudoribus, vexationibus, sed & potissimum martyrio, quo fideles DEO pro fidei veritate tuenda omnibus DEO acceptissimum offerunt sacrificium, viam præcludunt.

Quarto, scriptum est: *Mitto vos sicut agnos inter lupos*. Agni autem hoc in loco it sunt, qui coram tondentibus obmutescunt, qui nullius præsidio foventur. At quomodo obmutescunt, qui armorum strepitu præsidioque ad ipsius prædicationis opus se indigere credunt? Certe Agnus DEI dum exueretur, coram tondente se obmutuit. Sed si apertis volumus testimonium, Christi vitam institutionemque perspicimus: Christus

enim ad Judæos missus sine humanis auxiliis, profususque inops, prædicationem S. Evangelii executus est: & exemplo suo & doctrina monstravit humana præsidia in conversione animarum non requirenda, cum Petro dixit: *An putas me non posse modo rogare Patrem meum, & exhibebit mihi plusquam duodecim legiones Angelorum? sed quomodo complebuntur Scriptura?* Prædicatio igitur Evangelii militari custodia munita, à Christi schola discrepare videtur: ac proinde incredibile apparet eo prædicationis genere insignem aliquem proventum expectari posse, licet fortitudò aliqui per insinuationem convertantur, non enim possunt tunc Ministri Evangelii ea spiritus vi & efficaciam pollere, qua in præliis Infidelium pugnantium esset, ut sincera fidei veritas, & verbi Dei virtus omni gladio penetrabilior dura Infidelium corda emolliret. Nec hujusmodi prædicatio erit Deo gloriosa, cum in ea functione humana præsidia, verusque, hominumque sagacitates adhibita fuerint: quæ Divinæ virtutis splendorem potius obumbrant. Quare bene & sapienter dixit Ambrosius lib. 6. in Lucam: *Qualis debeat esse qui Evangelizat regnum DEI, præceptis Evangelicis designat, ut sine virga, sine pera, sine calcamentis, sine pane, sine pecunia, hoc est, subsidij secularis adminicula non requirens, fideque tutus patet sibi quo minus ea requirat magis posse suppetere*. Nihil igitur difficultatis tempestate hac obtendi potest, quò minus Apostolorum vestigiis insistentes, convincamus non esse impossibile castum & sublime Missionum genus, quod à Christo institutum fuit, dum eo modo se Apostolos mittere pronunciauit, quo ipse à Patre missus fuit, ubi non sacculus, aut pera, non armatura, vel aliud quodvis præsidium, sed sola celestis gratia evidenter entuit.

Neque obstat, quod Christus Apostolicæ omnes miraculis orbem flexerint, vel subjugarint, ætasque nostra ejusmodi viros non sic adepta: quasi prudentiæ genus sit, quod celesti virtute vacuum est, humanis consiliis explere: non obstat, inquam: nam præterquam quod major verarum virtutum quam miraculorum gloria in orbis conversione resplenduit, compertum est etiam hoc ipso sæculo apertis miraculis DEUM præsentissimum non modo vicis Apostolicis, verum & militibus fidei Catholicæ causam utrunque agentibus affuisse, quemadmodum historiis Occidentarum Indiarum, & Orientalium nationum consignatum est. Cum ergo nemo possit Apostolicarum virtutum exultationem prætexere, & ubi pro fidei causa opus fuerit, prodigia quoque divina ætate hac nostra in promptu sint, efficitur certè, ut qui aliam Missionum rationem humanis consiliis inotentem exercet, ab institutione Christi palam exorbitet.

Nec si militer obstat debet, quod contra objicitur: Missiones inter Barbaros nulla alia ratione posse perfici, nisi conjunctis humanis præsidiiis. Nam & Apostoli talibus suppetiis profusus destituti, ad barbarissimas nationes, promulgandi Evangelii causa, sunt destinati. Sanctus enim Andreas Scythiis prædicavit, ut scribit Origenes in *Genes. lib. 3. cap. 1*. Sophronius in *Catalogo* addit non tantum Scythiis, sed & Sogdianis, Saccis, atque etiam Ethiopibus verbum DEI prædicasse. Philippus in Asia superiore Scythiis, ut Niceph. *hist. lib. 2. cap. 39*. Metaphr. in *actis ipsius*: Joannes in Asia, ut Hieron. Chrylost. & ceteri testantur. Parthi etiam Evangelium annunciasse, vetus illa inscriptio ejus Epistolæ ad Parthos significat: & Indis, ut declarant literæ Patrum

Societatis JESU, quinque in illis regionibus factum Evangelium restituerunt, data anno Domini 1555. Thomas Parthis, ut Euseb. *hyst. lib. 3. cap. 1.* Ruffin. *hyst. lib. 1. cap. 9.* Medisitem, Hircanis, & Brachmanis, ut Chrylost. *Homil. in 12. Apost. & alij Patres affirmant.* Addit his Indos Hieronymus, Oforius Silvenis, gravissimus indicarum rerum nostri temporis scriptor, *lib. 3.* Præterea non tantum Brachmanis, sed & Taprobana insula Evangelium annuntiasse, scribit Niceph. *hyst. lib. 2. cap. 50.* ante eum idem affirmare videtur Theodoretus de legibus. Bartholomæus Indis, lato secum volumine Evangelii Mauhæi prædicavit, teste Euseb. *hyst. lib. 5. cap. 10.* Matthæus Æthiopicis, ut idem Euseb. *hyst. lib. 3. cap. 1.* Socrat. *lib. 1. cap. 15.* & alii retulerunt. Mathiam denique, præter ea, quæ de ipso leguntur in Actibus Apostolorum, non tantum in Judæa, sed & in ulteriori Æthiopia Evangelium prædicasse, scribit Sophronius apud Hier. *de Script. Ecclesiast.*

Agatur igitur de cæteris nationibus, non tantum ab Apostolis, sed ab aliis etiam verbi DEI præconibus, ad fidem conversis. Nonne maxima fuit quondam barbaries præcorum Germanorum, ac Saxonum antiquorum, de quibus Fortunatus Poëta:

Astra gens Saxo, vivens quasi more ferino.

Quod si descendamus ad alias etiam gentes Septentrionales, ut fuerunt Sarmata, Pannonii, ac Hungari, de quibus antiqui auctores, præcipue Regino sic scribit: *Vivunt Hungari non hominum sed belluarum more: caribus, ut fama est, crudis vescuntur, sanguinem bibunt, corda hominum, quos capiunt, particulatim dividentes, veluti pro remedio devorant, nulla ratione stentur, aut miseratione assiciuntur.* Quid verò referam de præcis Polonis, de Erulis, Ruffianis, aliisque Borcalibus nationibus, quam fuerint atroces, & bellis simillimi? Qui plura scire desiderat, legat proprios illorum Scriptores. Ac denique in omnes alias barbarorum regiones, per prædicatores sancti Evangelii humanis prædiciis profusos destitutos, ad fidem humanitatemque, ac vitæ civilis rationem sunt perductæ. Si vero his nationibus Indorum, aliorumque nostri sæculi barbarorum pestiferam, ac mores feritatemque comparemus, longe sunt illis inferiores: quare in illis ad fidem convertendi, non videtur recedendum ab antiqua Apostolicaque Missionum forma; sed, rejectis humanis prædiciis, in uno DEO spes tota casto coi de erit collocanda.

C A P V T II.

De forma & methodo proponendi Evangelium Infidelibus ac de munere principali Ministrorum in hac parte.

Aliet fidei mysteria Gentilibus, aliter Judæis hæreticisve sunt proponenda: at nec tam his quam illis certa nequit præscribi forma divina mysteria edocendi. Deinde aliter cum sapientibus, aliter verò cum insipientibus & barbaris agendum: ut uno verbo dicam, methodus ac modus in fidei veritatibus evangelizandis ut plurimum pendet ex circumstantiis temporum, personarum, nationum, loci, ac proinde

hoc ministrorum prudentiæ relinquendum. Illud tamen frequentius obliuiscitur, ut prius contrarii errores refutentur, ac postea veritas Catholica statuatur: hoc enim & ordo naturæ postulare videtur, ut prius gramina herbaque infructuosa eradicentur, antequam semina terræ mandentur. Quare etiam in disputationibus contra Infideles de fidei mysteriis non ad hoc conari debeamus, ut fidei veritates rationibus necessariis & evidentibus demonstremus: hoc enim sublimitati & excellentiæ fidei derogat, quæ non solum humanas mentes, sed etiam Angelicas excedit: possumus tamen duo in disputationibus intendere: ut optime adnotavit D. Thom. *lib. 1. con. gent. cap. 9.* Primum contrariorum errorum destruere, ac fidem nostram non esse impossibilem, nec contra rationem naturalem defendere. Hoc enim est quod D. Petrus monet, ut simus parati reddere rationem de fide nostra. Alterum verò est fidei nostre mysteria ostendere esse evidenter credibilia, & digna, ut eis omnes teneantur, auditu tantis motibus, assensum præbere.

Illud præterea notatione dignum videtur, dogmata fidei Christianæ ita omnem nostri intellectus capacitatem excedere, ut nulla ratione naturali lumine possint investigari: tum ob nostri intellectus debilitatem, tum ob naturæ divinæ magnitudinem, ac majestatem: ut sol qui etiam natura sua lucidissimus sit, tamen quia noster aspectus est imbecillus, pati non potest solis fulgorem. Convenienter tamen, imò & necessitati, ut fide tenenda hominibus proponatur, ut ea quæ de DEO naturali illustratione consequi non possumus fidei ministerio, DEI ope & beneficio obtineamus. Hanc verò doctrinam D. Thom. *1. con. gentiles cap. 5.* hac inter alias ratione demonstrat. Nullus (inquit) desiderio & studio in aliquid tendit, nisi sic ei præcognitum. Quia ergo ad alius bonum, quam experiri in præsentis vitæ post humana fragilitas, homines per divinam providentiam ordinantur, ut in sequentibus investigabitur; oportet necesse evocari in aliquid latius, quam ratio nostra in præsentis vitæ pertingere, ut sic disceret aliquid desiderare, & studio tendere in aliquid, quod totum statum præsentis vitæ excedit. Et hæc præcipue Christiana Religio cõpõnit, quia singulariter bona spiritalia promittit: unde & in ea plurima humanum sensum excedentia proponuntur. Lex autem veteris, quæ temporalia promissa habebat, pauca proposuit, quæ humana rationis investigationem excederent. Secundum etiam hunc modum Philosophis cura fuit, (ut patet 7. & 10. Ethicorum) ad hoc, ut homines à sensibilibus delectationibus ad honestatem perducerent: ostendere esse bona his sensibilibus potiora: quorum gustu multo suavis, qui vacant activis vel contemplativis virtutibus, delectantur.

Est etiam necessarium hujusmodi veritatem ad credendum hominibus proponi, ad DEI cognitionem veritatem habendam. Tunc enim solum verè Deum cognoscimus, quando ipsum esse credimus super omnia, quod de DEO cogitari ab homine possibile est, id quod naturalem hominis cognitionem divina substantia excedit, ut supra ostensum est. Per hoc ergo, quod homini de DEO aliqua proponuntur, quæ rationem excedunt, firmatur in homine opinio, quod DEVS sit aliquid supra id, quod cogitari potest. Hæc tenet D. Thom. Quibus illud in confirmationem adjungi potest: quia veritas fidei est maximè nostro intellectui contentanea: & quantumvis eam ratio naturalis non assequatur, non capiat, non demonstrat, convincitur tamen ad eam credendam hæc rationibus.

Prima, quæ intellectus noster probe novit, se esse